

Visszatekintés a kezdetekre – a magyar gyógypedagógia bicentenáriumán –

GORDOSNÉ SZABÓ ANNA

1802. augusztus 9-én reggel 8 órakor Pesten, a dunai kikötőben, derült, szép időben négy utas szállt fel egy kibérelt hajóra, s kedvező széllel elindult úticélja felé. Három nap múlva, augusztus 12-én reggel 5 órakor szerencsésen meg is érkeztek Vácra, ahol akkor már kíváncsian várták őket.

A négy utas a siketnémák váci intézetének augusztus 15-re, Nagy-boldogasszony napjára előkészített ünnepélyes felavatására és megnyitására érkezett. Ők voltak a legelső, akkor az udvari kancellária által kinevezett, Bécsben kiképzett magyar gyógypedagógusok: *Simon Antal* igazgató, *Schwarczner Antal* első tanár, *Kapuváry Sámuel* második tanár és *Fáy Károly* rajz- és szépírás segédtanár, aki már korábban is a bécsi siketnémák intézetének volt a tanulója.

Megérkezésük napján valamennyiüket *Laftsák* kanonok látta úri asztalánál szívesen vendégül. És már ott volt a helyszínen *Zsadányi és törökszentmiklósi Almásy Antal* királyi biztos, a magas királyi helytartó-tanács titkára, az intézet szervezője is (Gácsér, 1902/a).

Azóta Vácott, az alma materben nagyon sok gyógypedagógus dolgozott és még sokkal több gyógypedagógus tett látogatást, különösen a nagy, kerek évfordulókon azért, hogy házigazdák és vendégek együtt ünnepeljenek a magyar gyógypedagógia bölcsőjében.

Idézzük most fel a kezdetet, az 1802. évi legelső ünneplést és azután az 50. és a 100. évfordulót a história segítségével, majd a 150.-et, ahogyan azt még a jelenlévők közül is többen (nem tudom hányan vagyunk) megéltük.

A história szerint: „Az intézet felavatására rendelt napnak reggelén 1/2 7 óra tájban *Almásy Antal* a *Szarvas vendégfogadóban* (később Pannónia szállodának nevezték, ma nem tudom hogyan) *levő lakásáról pompás fogatában az intézet elé hajtatott, ahol már vártak rá az intézet tisztjei és az egybesereglett úri rendek, egyebek között a váci kanonok is (és Gosztonyi megyei küldött). Mindnyájan az intézet nagy termébe vonultak, hol a király személyét képviselő Almásy Antal emelkedettebb helyen I. Ferencz arczképe alatt fog-*

lalt helyet s legelsőbben is királyi megbízó levelét olvastató fel, azután pedig latin nyelven tartalmaz és nagyhatású beszédet intézett az egybegyűltekhez.” (Gácsér, 1902,79.)

Almásy Antal mindenekelőtt hosszan méltatta „*I. Ferencz királyunknak népe iránt táplált atyai gondviselését*”, de meglepően bőséges volt a szakmai mondanivalója is.

„*Jól tudom – mondta –, hogy sok embernél az előítélet annyira akadályozza a helyes ítéletet, s így a siketnémák nevelését is, hogy igen sokan a nevelés-tudománynak ezt az ágát inkább száraz gépiességnek tartják, s nem számítják az elme kiművelésének alapos módszeréhez; de nem is csudálkozom.*

Hiszen a gondolkodástan legjáratosabb embereiben, a bölcsészettani és lélektani tudományok művelőiben is alig van eddigelé még megnyugtatólag tisztázva ez a kérdés; mert a siketnémák nevelésének ez az új találmánya csak az imént letűnt századnak a végén jutott a rendszeres tudományba s éppen azért azt hiszem, hasznos dolgot művelek, ha ennek a tudománynak szellemét meg akarom ismertetni önökkel, a lehető apró részletekig...” (Gácsér, 1902/a, 81.)

S valóban, a szónok az akkor tudható – itt nem ismertethető – apró részletek-be menően adta elő, s a 10 felvett tanuló közül egy még tanulatlan siket gyermek és a tanult *Fáy Károly* rajz- és szépírás segédtanár bemutatásával hosszan kifejtette és érzékeltette az ámuló publikum előtt a siketek oktatásának nagyszerűségét. E beszéd folyamán – amint azt a *Magyar Kurir* tudósítója később megírta – „*minden jelen volt személyeknek szemek lábbadtak könnyűbe.*”

Majd az alkalomhoz méltóan a királyi biztos átadta *Simon Antal* igazgatónak a kinevezéséről szóló okmányt, ami után – ismét a tudósító szavaival – „*Röviden ugyan, de nyomatékos beszéddel felelt az intézet újonnan kinevezett igazgatója*”, végül *Benedek Ágoston* olvasó kanonok a nemes Káptalan és *Hamvai Mihály* városi főjegyző a város nevében szólott, utóbbi „*Anyai nyelvünkön megérthető nyers magyarsággal tisztelte meg a királyi biztost és a jelenlevő urakat.*”

Az ünneplés azután egész napon át tartott, a Dominikánusok templomában nagy misével folytatódott, majd „*a musikáknak szüntelen zengése és Mozsáraknak bőgése közt egészen estvélig, sőt majd éjfélkorig példásan mulatták magukat a jelenlevők étkekkel bőségesen megrakott asztalok mellett.*” (Gácsér, 1902/a, 90.)

A rendezés – gondolom jól érzékelhető – tökéletes, ám a késői krónikásnak mégis hiányérzete támad. Keres valakit. Hol van az, és mit mond ebben az ünnepléses helyzetben, aki már tíz évvel ezelőtt felvetette az eszmét, hogy tudniillik

a társadalom kötelessége gondoskodni a jogfosztott és szociálisan elesettekről, a talált és árva gyermekekről, a vakokról, csonkákról, bénákról és a többiekről, és hogy a tanulás joga mindenkié, nemcsak a kiváltságosoké, s aki felajánlva rozsnói házát, vagyonát, két éven át kilincselte azért, hogy létrejöjjön ez a most végre felavatott intézet a siketek számára, s aki három nyelven, 7000 példányban küldött széjjel az országban adományokat kérlelő levelet, hadakozva, vitázva azokkal a tehetős urakkal, akiknek az volt a véleménye, hogy a társadalomnak nem feladata a siketnémák nevelése, inkább spártai módon kell elbánni velük, hogy ne zavarják az egészséges emberek életét.

Am hiába keressük az ünneplők soraiban ezt az embert. Mint tudjuk, a politikai hatalom sugallatára a Martinovics-féle mozgalommal szimpatizáló, rebellis *Cházár András* nem kapott meghívót a fényes ünnepségre, s ha később a hívatlan vendéget udvariasan fogadták is az intézetben, annak korai történetében sem örökítik meg nevét. Sőt a babonás néphit még tovább is elmegy: felvilágosult szavai és gazdaságában szokatlan újításai miatt az ördög cimborájának tartják, a temetése napján kitört pusztító szélvihar megismétlődésétől félve sírboltját messze elkerülik, mígnem egy idő után feldőlnek, csontjait szétszórják, nehogy újabb veszedelmet hozzon a vidékre (*Gácsér, 1902/b; Gordosné, 1967*).

De a krónikás öröme más üzenet is szól a kezdeti időkből a mának. Az pl., hogy Vác városa nemhogy nem tiltakozik, hanem örömmel fogadja és kitüntetésnek veszi azt, hogy a siketek intézete itt, náluk nyitja meg kapuit.

„Örvendünk – jelenti ki *Hamvai Mihály* városi főjegyző –, kiváltképpen ezen szerentsétlen, de egyszersmind szerentsés *Siket-Némáknak*, ... E közben legyen szabad szegény *Városunknak* részéről, mind örömmel, mind annyi szerentsénket meg vallani, hogy *Felséges Urunk, Királyunk* ezen *Új és Magyar Hazánkban* mind eddig nem hallatott *Rendelésének* bé helyezettetésére más *Várassai* előtt ezt talála alkalmasobbnak lenni, és az által *Kegyelmét* velünk méltóztatott közölni..” (*Gácsér, 1902/a, 89.*)

S most látogassunk el 50 év múlva – már utazhatunk vonattal is, és egy óra alatt célhoz érhetünk – 1852-ben Vácra, az alma materbe.

A félévszázados évfordulóval a história meglehetősen mostohán bánik. A korabeli helyzetet ismerve azonban ez nem okozhat meglepetést.

Rossz idők jártak az intézetre és félévszázad alatt egész ügyünk is csak igen-igen szerény lépéseket tett előre.

Az intézet maga még ki sem heverte az 1840-es években történt presztízvesztését. A magyar nyelvtudomány és pedagógia történetében méltán nagy elismeréssel számon tartott *Simon Antal* és az európai gyógypedagógia-történetben is ismert *Schwarczer Antal* első két igazgató után minden tekintetben méltatlan utód került az intézet élére.

A pénzügyi lehetőségek kezdettől rendkívül mostohák, a *Schwarcz Antal* által vezetett történelmi feljegyzésekből is már az internátusban lámpások helyett használt gyertyák lángjától veszélyeztetett, zsúfoltan elhelyezett, szalmával hintett ágyakról, és a raktáron levő lisztből készített ehetetlen ételekről, az iskolában esőtől, hótól beázott, huzatos tantermekről értesülünk (*Schwarcz*, 1810).

Egy 1845. évi ellenőrző látogatás jegyzőkönyve azonban még elrettentőbb. Úgy tűnik, mintha egy *Dickens* által megrajzolt tanintézetben lennénk (*Gordosné-Fábiánné*, 1974).

Amíg az igazgató – a jelentésben foglaltak szerint – hét szobában, a gondnok és az ott lakó három tanító tágas lakásban él, a 43 növendék egy tanteremben, két hálószobában és egy kis ebédlőben szorong. Az épület nagy ebédlőjében a gondnok a saját, líceumba járó kosztosait helyezi el. A kosztos diákok nem áthatják bántani a siket gyermekeket és magukat velük kiszolgáltatni. Különösen a fiúk koszosak, rongyosak, elhanyagoltak. Fürdő, szappan, ruhakefe ismeretlen fogalmak. Az ebédlőben piszkos az asztalterítő, hiányos evőeszközkészlettel esznek. Az ételük íztelen. Az épület szemetes, gondozatlan benyomást kelt. A nagy kertet nem a növendékek, hanem az oktatók élvezik stb.

Az igazgatót leváltják. A félévszázados jubileumon az utód *Kollonits Antal* tollából „*A vácsi siketnéma-növelő-intézet*” című, a *Magyarország és Erdély képekben*” kötetben megjelent, már *Cházár András* történelmi szerepét is hangsúlyozó korrekt négy oldalas tájékoztató az egyik ismert korabeli forrás az intézetről. (Kollonics, 1853) És még egy rövid feljegyzés a Borbély-féle, 1902-ben készült Emlékkönyvben, amely szerint „*I. Ferencz József dicsőségesen uralkodó királyunk 1852. július 6-án Bécs felől hajón jöve, Váczon egy órányi időre kiszállt hajójából s Albrecht főherceg társaságában megtekintette intézetünket s legmagasabb nevét a kísérő főherceggel együtt a vendégekönyvbe beírta.*” (Gácsér, 1902/c, 275.)

Ami az egész fogyatékosügyet illeti, együtt ünneplésre még nemigen kerülhet sor, hiszen mindössze a hallás- és beszédsérültek területén néhány nagyon értékes, de elszigetelt magánpróbálkozásról és a vakok társadalmi, intézményes felkarolásának is csupán a legkezdetibb lépéseiről számolhatunk be.

Ezek a lépések azonban természetesen rendkívül jelentősek, mert amint azt *gróf Széchenyi István* naplójából, a „*A ma voltam a katakombákban*” című 1815. évi feljegyzéséből tudjuk, számos vak és siket ember élt földalatti, ún. barlang-kórházban, sápadtan, sorvadtan, a külvilágtól elzártan (cit. Csobay, 1991).

Ezért a csak kezdeti lépések is hallatlanul jelentős lépések. Ilyen – tudomásom szerint – a legelső civil szervezet, a Budai Asszonyi Egyesület vakok számára 1817-ben létrehozott „*szegény vakok intézete*” (*Gordosné*, 1998), amely kettős funkciót töltött be: „*isptály*”, azaz kórház a hályog miatt szemük világa-

tól megfosztottak műtéti ellátását végzi, de az oda jutottak „*nemcsak operáltatnak, hanem orvosságokkal, szállással, s eledelekkel is kitartatnak*”, továbbá „*az olyan iparkodó 's jó erkölcsű embereket, kik a mostani sullyos idők miatt, vagy mesterségeikhez való tárgyakat, vagy eszközöket nem szerezhetnek, különösen az által igyekszik az elnyomorodástól megmenteni, hogy nekik pénzt költsönöz, vagy mesterségeikhez megkívánható készületlen dolgokat ad, s így az ő iparkodásaikat felsegíti.*” (Nemzeti Újság, 1807, 66-67.)

A másik intézet pedig az iskoláskorú vak gyermekek számára 1825-ben Pozsonyban létesült alma mater, ti. a mai Ajtósi Dürer sori neves, impozáns intézetünk jogelődje. Ez volt a váci intézet egyetlen társintézménye évtizedeken át. Kapcsolatukat a gyógypedagógia története számon is tartja.

A história szerint: „*1826. november 1-én indult el a hajó az intézettel Pozsonyból le Pestre. Beitl Rafaelnek – az igazgatónak – a pozsonyi gyűjtésből csak tíz napra való útiköltsége volt. A rossz időjárás meg az ellenszél miatt azonban az utazás tizenégy napra nyúlt ki, s így Beitl kénytelen volt Vác fölött fél órányira elhagyni a hajót, Vácra menni régi jó barátjához, Schwarczer Antalhoz, a siketnémák intézete igazgatójához, s tőle tíz forintot kölcsön kérni a további ellátási költségek fedezésére.*” (Kirschenheuter, 1926, 108.)

És azt is érdemes megjegyezni, hogy az akkori Magyarország összesen két gyógypedagógiai intézménye is már összetart, együtt szerepel 1848-ban, az I. Egyetemes Tanügyi Kongresszuson, együtt harcol a siket és vak gyermekek jobb óvodai és iskolai ellátásáért és az 1838. évi pesti árvíz idején elpusztult és más megpróbáltatásokat is átélt pesti vakok intézete a szabadságharc idején a váci siketek intézetében talált menedéket (Gordosné, 1963; 1993).

1902-ben, a magyar gyógypedagógia centenáriumán – egy teljesen megváltozott kép tárul elénk.

Pedig a 19. század második felében is még csigalassúsággal haladnak dolgaink. Az egyházak és a civil szervezetek nem nyújtanak számottevő segítséget. Az 1868. évi népoktatási törvény a sérült gyermekekre nem vonatkozik.

Az értelmileg súlyosan, halmozottan sérültek intézményes gyógyító nevelésére elsőként vállalkozó *Frim Jakab* partnereket kereső, 1884-ben kiadott Segélyszózatában is még keserűen írja, hogy a segítségnyújtás kötelességét saját lelkiismeretéről mindenki másra tolja. „*Az állam az egyházat, az egyház az államot teszi felelőssé, a kormány a segítségnyújtást a megyékre hagyja, és a megyék az egyesekre tolják, a magánosok meg szánalmasan vonják vállalkat, és így szólnak az államhoz és az egyházhhoz: 'Mit törődünk mi ezzel? Ez a te dolgod!'*” (Frim, 1884, 94.)

A 19. és 20. század fordulója azonban valóban új korszakot jelent történelmünkben. Az 1902. október 19-én Vácott megkezdett jubileumi ünnepségsorozat is ezt tükrözi (Borbély, 1902).

Az alma mater mindenekelőtt az akkor már országosan összesen 8 siketek intézetének küldötteivel együtt ünnepli a siketnéma-oktatás 100 éves jubileumát: többek között az intézet kertjében szobrot állít *I. Ferenc* király és *Cházár András* emlékezetére, Jólészen *Cházár András* szülőházán emléktáblát helyez el, ezüsből vert aranyozott *Cházár-kelyhet* készített azzal, hogy azt ezentúl a minden évben szeptember 24-én megrendezett *Cházár-est* szónoka *Cházár Andrásra* emlékezve kiuríti, bemutatja az alkalomra készült 400 oldalas Emlékkönyvet, összehívja a Siketnéma-intézeti tanárok országos egyesületének közgyűlését és így tovább.

És ez a jubileum már az egész magyar gyógypedagógia ünnepe. A most már 1898 óta hivatalosan is, elnevezés szerint is gyógypedagógiai intézményeknek, a siketnémákkal, vakokkal, gyengeelméjűekkel és gyengetehetségűekkel, dadogókkal és más beszédhibában szenvedőkkel, s általában a gyógyneveléssel foglalkozóknak, az egyre gyarapodó számú civil szervezetnek, a Gyógypedagógiai Intézetek Országos Szaktanácsa tagjainak, a Magyar Gyógypedagógia c. folyóirat, a Gyógypedagógiai Psychológiai Laboratórium és az egyesített Gyógypedagógiai Tanítóképző munkatársainak századelői reményekkel teli együttes ünnepe.

Az akkor már két éve szintén Vácott működő Gyógypedagógiai Tanítóképző különösen az érdeklődés előterébe kerül (*Gordosné*, 2000). A jubileumi ünnepség fő szónoka, *Wlassics Gyula* kultuszminiszter is kiemeli jelentőségét beszédében. „*Bár hazánkban a gyógypaedagógiai intézetek száma csak lassan növekedett – mondta –, mégis a gyógypaedagógia ügyének fejlesztése és a tudomány legújabb vívmányainak e téren való értékesítése, csakhamar lehetővé tették, hogy a szaktanító-képző tanfolyam felállításában, mely a gyógypaedagógia valamennyi ágára képesíti a már okleveles tanítókat... oly haladási ténytet jelezhetünk, mely a külföldnek is teljes elismerését vívta ki, sőt ebben a külföldet meg is előztük.*” (*Wlassics*, 1902, 175.)

Valóban, külföldi elismertségünk már a 19. és 20. század fordulóján több tekintetben is jelentős. Mint már annyiszor mások is, én is, most is idézem a nagynevű berlini szaktekintély, senior *Hermann Gutzmann* 1910-ből származó szavait: „*Külföldön egyesek oly széles látókörrrel és a hatóságok tetterős támogatása mellett úgy munkálkodnak, hogy a külföld minket messze túlszárnyalt. Főleg Dánia és Magyarország központositott intézményei annyira mintaszerűek, hogy nem tehetünk jobbat, minthogy e példát utánozzuk.*” (*Gutzmann*, 1904, 58.)

Az akkor külföldön *Náray-Szabó Sándor* és *Ranschburg Pál* nevével fémjelzett magyar gyógypedagógia ezt az igen megtisztelő helyezést több neves szakember, pl. *Éltes Mátvás*, *Sarbo Artúr*, *Vértés O. József*, később *Tóth Zol-*

tán, Szondi Lipót, Bárczi Gusztáv, Illyésné Kozmutza Flóra konkrét szakmai, kutatási eredménye vagy pl. új típusú intézményszervezői tevékenysége és külföldi szereplései, publikációi révén éri el.

A magyar társadalmat a 20. században a nagy történelmi események következményeként ért aktuális megrázkódtatások azonban a magyar gyógypedagógiát és az egész magyar fogyatékosügyet újra és újra különböző mértékben eltérítik, elmozdítják haladási irányától. Az egyik – mondhatni talán a legmarkánsabb – ilyen eltérítés részesei a 150. évforduló megünneplésének szervezői és szemlélői.

Az ünnepség külsőségei az akkori időkhöz mérten meglehetősen puritánok. „1952. november 30-án reggel Vác főutcáján szokatlan tömeg tolongott a város szíve felé – tudósít később az alkalomról Göllesz Viktor, Rákosi Mátyás ösztöndíjjal kitüntetett főiskolai hallgató, az akkor gyógypedagógiai szakfolyóirat híján az ezt a szerepet is betöltő *Reflex* című, főiskolai hallgatók által kiadott heti híradóban. A 150 éves fennállását ünneplő váci Siketnémák országos tanintézete öreg falai közt – olvassuk tovább – megkezdődött megalapítójának, a siketnéma oktatás lángelkű harcosának, Cházár Andrásnak az ünneplése és az egész ország gyógypedagógusainak seregszemléje.” (Göllesz, 1952,1.)

Mind személyes tanúként, mind mindenkor hitelességre törekvő történészként kijelenthetem, hogy ennek a jubileumnak a forgatókönyvét minden addiginál tolakodóbban írta elő a politikai hatalom.

1948-tól, a fordulat évétől sorra minden szakmai történést is átsző a politika. A gyógypedagógiában a Magyar Dolgozók Pártja központi bizottsága által indexre tett *pedológia* fantomjának a leleplezése az egyértelműen elvárt feladat.

„Az idealista pszichológia miszticizmusba burkolta a gyógypedagógia elméletét és gyakorlatát, helyet adott a spekulatív találgatásoknak – hangzik el itt Vácott a 150 éves a magyar gyógypedagógia című közoktatási minisztériumi ünnepi szónoklatban. Ezek ellentéteket és különválási mozgalmakat váltottak ki a gyógypedagógia egyes területei között. A siketnémák beszédtanítása tartalom nélküli formalizmussá vált, az értelmi fogyatékosok intézményei pedig szociális elhanyagoltság miatt átmeneti elmaradást mutató gyermekanyaggal foglalkoztak, s a könnyű úton elért sikereket a gyógypedagógia csodáinak tüntették fel. Így jutott el a gyógypedagógia az idealista pszichológia támogatásával a felszabadulás előtti években a pedológia útvesztőjébe. A gyógypedagógiát ebből a mocsárból a szovjet tudomány segítségével emelte ki.” (Laczko, 1952/a, 99.)

A jubileumi ünnepséggel összekapcsolt szakmai konferencia megnyitó beszédében a közoktatási minisztérium fő képviselője már a kiutat jelentő konkrét

programot is vázolta: „*A pavlovi fiziológia eddigi alkalmazása a mi gyakorlatunkban, a magyar gyógypedagógiai gyakorlatban, már eddig is komoly eredményeket hozott. Az egységes gyógypedagógiai elmélet kialakulása a nervizmus alapján nemcsak a gyógypedagógiai nevelő-oktató munkában jelent hatalmas perspektívát, hanem még hatalmasabb perspektívát jelent egész pedagógiánk számára. A magyar pedagógia azt várja a gyógypedagógiától, hogy mint élenjáró tudomány, ezen a területen példát mutasson és tapasztalatait az általános pedagógia átvehesse, hasznosíthassa az egész magyar pedagógia területén.*” (Vadászné, 1952, 6.)

Ezután a kétnapos konferencia egészét a pavlovi fiziológia hatja át, annak bővületében zajlik.

„*A konferencia pozitívuma és jelentősége, hogy a magyar gyógypedagógia történelmének új szakaszához érkezett, amikor szabad fejlődését nem gátolja többé az idealista pszichológia béklyója.*” – hangzik el összegzőképpen a konferencia zárszavában (Laczkó, 1952/b, 93.).

A korképhez hozzátartozik, hogy a 150 éves jubileum után röviddel, 1953-ban fegyelmi eljárás-sorozat zajlik a gyógypedagógia szakterületén. Ennek nyitányaként azt a minisztériumi gyógypedagógiai osztályvezetőt, aki a korábbi években a pedológiai párthatározat után végrehajtatta a szükséges intézkedéseket, előkészítette az új gyógypedagógia-történeti szakaszt megnyitó Országos Gyógypedagógiai Konferenciát és a 150 éves jubileumi ünnepséget, és ott az előbb idézettek egy részét megfogalmazza, úgy váltják le funkciójából, hogy – amint ez akkor máshol sem ritka történés – egyik reggel közlik vele a döntést, és lekísérik a minisztérium kapujába, ahol egyik kísérője átadja aktaatáskáját és közli, hogy ide többé nem teheti be a lábát (Gordosné, 2000).

Most, a magyar gyógypedagógia bicentenáriumnán, mi gyógypedagógusok és most már interdiszciplinárisan művelt szakterületeink határtudományainak képviselői is, akikkel szakmai szolgáltató és kutató teamekben együttműködünk, az éppen 30 éve szerveződött legnagyobb civil szervezetünk, a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete hívószavára ismét eljöttünk Vácre ünnepelni.

Múltunknak ez a rövid történeti áttekintése is elég talán ahhoz, hogy felmérjük, milyen nagy utat tett meg a magyar gyógypedagógia 200 év alatt.

Itt Vácott, az alma materben pl. már vannak kollégák, akik a 200 évvel ezelőtt elképzelhetetlen cochlea implantáción átesett tanulók beszédfejlesztését végzik, és a városban – Vác városának a kezdetektől példás befogadó készsége révén – szinte a gyógypedagógia kompetenciakörébe tartozó valamennyi speciális nevelési szükségletű tanuló intézményes gyógypedagógiai ellátását is hosszabb-rövidebb ideje eredményesen folytatják. És elmondhatjuk, hogy erre lehetőség nyílt már, vagy nyílik belátható időn belül az ország minden táján.

De gondolom, ez a múltidéző alkalom arra is jó, hogy tanuljunk a történelemből, hogy tudatosan számoljunk a körülmények állandó változásával és még a társadalmi megrázkódtatások következményeivel szemben se legyünk védtelenek, tudjuk azokat is a javunkra fordítani, vagy eléjük menni, és – lehetőség szerint – megakadályozni romboló hatásukat.

Múltunk tanulmányozása ahhoz a felismeréshez is elvezet, hogy a bennünket akarva-akaratlanul ért hatások mindegyike, különböző módon és mértékben beépül a magyar gyógypedagógia szellemiségébe, rendszerébe, része lesz történelmünknek.

Különösen a 20. század sokféle szellemi áramlata, a különböző vallási, kultúr-filozófiai és tudományos irányzatok.

Vannak, amelyeket már eddigi elemzéseink során tettenértünk és vállaltunk: megannyi pedagógiai, pszichológiai, szociológiai, orvosi irányzat, külföldön művelt pedagógiai és gyógypedagógiai antropológiai koncepció.

Másokról már elmondhatjuk, hogy hatásuk nem érvényesült, vagy megemésztetlen maradt, pl. a marxizmus, aminek befogadása olyan ellenállásba ütközött, hogy a beépítésére tett próbálkozásoknak nincs maradandó nyoma a magyar gyógypedagógiában.

Ismét másokról tudjuk, vagy sejtjük, hogy latensen jelen vannak, pl. a Waldorf pedagógia közvetítésével az antropozófia, vagy a szabadkőművesség szellemisége, amely két szakterületünkön, az értelmileg súlyosan, halmozottan sérültek, valamint a mozgáskorlátozottak szakterületén szolgált közvetlen forrásként, de konkrét hatásuk még jórészt feltárára vár.

Befejezésül azt kívánom, hogy a fiatal gyógypedagógus nemzedékek tradícióinkat ismerve és hasznosítva fejlesszék tovább a 21. század magyar gyógypedagógiáját és képviseljék sok sikerrel azt 2050-ben, a legközelebbi nagy kerek évfordulón.

Irodalom

Borbély Sándor (szerk.) (1902): Emlék-könyv a siketnémák váci országos királyi intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára. Bp.

Csobay Ildikó (1991): Szemészeti és vakügyi vonatkozások gróf Széchenyi István életében. In: Vakok Világa, szeptember.

Frim Jakab (1884): A hülyeség és a hülyeintézetek különös tekintettel Magyarországon. Posner, Bp.

Gácsér József (1902/a): Az intézet keletkezése és megnyitási ünnepe. In: Emlék-könyv a siketnémák váci országos királyi intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára. (Szerk.: Borbély Sándor) Bp., 58-94.

- Gácsér József** (1902/b): Jólétségi Cházár András. In: Emlék-könyv a siketnémák váci országos, királyi intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára. (Szerk.: Borbély Sándor) Bp. 17-57.
- Gácsér József** (1902/c): Az intézet épületének története. In: Emlék-könyv a siketnémák váci országos királyi intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára. (Szerk.: Borbély Sándor) Bp., 264-280.
- Gordosné Szabó Anna** (1963): Gyógypedagógia-történet II. A magyar gyógypedagógia története a XX. századig. Tankönyvkiadó, Bp.
- Gordosné Szabó Anna** (1967): Megemlékezés Cházár Andrásról. In: A GYTF tudományos évkönyve II. GYTF., Bp., 399-405.
- Gordosné Szabó Anna - Fábriánné Kiss Erzsébet** (1974): Ismeretlen gyógypedagógia-történeti dokumentumok. In: A GYTF tudományos évkönyve VII. GYTF., Bp., 61-82.
- Gordosné Szabó Anna** (1993): Időszerű gyógypedagógiai témák a magyar nevelésügyi kongresszusokon. In: Gyógypedagógiai Szemle, 4. 263-274.
- Gordosné Szabó Anna** (1998): A látássérültek ügyének alakulása Magyarországon – az első figyelemfelhívástól napjainkig. In: Látássérültek Magyarországon. (Szerk.: Gordosné Szabó Anna) MVGYOSZ., Bp., 11-41.
- Gordosné Szabó Anna** (2000): A magyar gyógypedagógus-képzés története. ELTE BGGYFK., Bp.
- Göllesz Viktor** (1952): A váci jubileumi ünnepség. In: Reflex. Ünnepi szám. GYTF., Bp.
- Gutzmann, Hermann** (1904): Die Sociale Bedeutung der Sprachstörungen. Fischer, Jena.
- Kirschenheuter Ferenc** (1926): A Vakok József Nádor Királyi Országos Intézete százéves fennállásának ünneplésére. In: Siketnémák és Vakok Oktatásügye, 5-7. sz. 108-109.
- Kollonics Antal** (1853): A váci siketnéma-növelő-intézet. In: Magyarország és Erdély képekben. (Szerk.: Vahot Imre és Kubinyi Ferenc.) Emich, Pest, 77-80.
- Laczkó István** (1952/a): 150 éves a magyar gyógypedagógia. In: A magyar gyógypedagógia a nervizmus szemléletében. Közoktatási Minisztérium Gyógypedagógiai Osztálya. Bp., 97-100.
- Laczkó István** (1952/b) zárszavai. In: A magyar gyógypedagógia a nervizmus szemléletében. Közoktatási Minisztérium Gyógypedagógiai Osztálya. Bp., 91-94.
- Schwarcz Antal** (1810): História Regii Instituti Surdomutorum ... Váci Anno
- Vadász Ferencné** (1952) megnyitó beszéde. In: A magyar gyógypedagógia a nervizmus szemléletében. Közoktatási Minisztérium Gyógypedagógiai Osztálya. Bp., 5-6.
- Wlassics Gyula** (1902): Jubileumi beszéd. In: Gyógypedagógiai Szemle, 11. sz.